
Straff som fortjent?

ARTIKKEL

GOGSTAD AC

LØVOLD TV

Sammendrag

Rettsoppjøret var et viktig ledd i den nødvendige utrensning i det norske samfunn etter fem års okkupasjon. Det ble imidlertid langt mer omfattende og sosialt belastende og tok atskillig lengre tid enn forutsatt. Vel 92000 personer blesatt under tiltale, og ca. 18000 ble idømt frihetsberøvelse, de fleste flere år. Med en ordinær fengselskapasitet på 2000 plasser og en arrestasjonsbølge på 14000 i løpet av et par måneder måtte det improviseres et stort antall hjelpenfengsler og leirer, og en del av de tidligere tyske fangeleirer ble tatt i bruk. Under arrestasjonsbølgen ble det under tilsyn av uerfarne vaktmannskaper fra Milorg og polititropper fra Sverige begått atskillige overgrep mot fangene. Disse er bl.a. referert i Riksadvokatens rapporter.

For mange ble rettsoppjøret en stor psykisk påkjenning pga. langvarig sosial utstøtning etter sonet straff. Soningen avvek den første tid betydelig fra vanlige metoder i norsk fengselspraksis, og utilsiktede helsepåkjenningerrammet mange. Legetilsynet var de fleste steder tilfeldig. Hovedleiren Ilebu, tidligere Grini, var en av de få landssvikfengsler som hadde fast legeordning og omfattende behandlingsmuligheter. Hit ble syke fanger fra hele landet overført.

Tross amnestibestemmelser i 1948 fikk de fleste fanger store vansker med sosial rehabilitering de første år. Medrettighetstap som tilleggsstraff ble de fleste nektet arbeid, mange ble fradømt bolig og eiendom og ble lett enbelastning for forsorgsvesenet. En vedvarende hatpreget folkeopinion avspeilte seg i lang tid i stor uvilje mot å gitidligere dømte arbeid.

Publisert: 30. juni 1999. Tidsskr Nor Legeforen.

© Tidsskrift for Den norske legeforening 2026. Lastet ned fra tidsskriftet.no 11. juli 2026.